

ABD ile AB arasında kurulmaya çalışılan serbest ticaret alanına, Transatlantik Serbest Ticaret Alanı (TAFTA, the Transatlantic Free Trade Area) ya da Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP, Transatlantic Trade and Investment Partnership) denilmesi düşünülüyor.

Serbestlik üzerine anlaşma biraz kafa karıştırıcıdır; hele “süren pazarlıklar” varsa. Serbestliğin neyin pazarlığını yapacaksın?

Anlaşma bağlayıcıysa -amiyane deyişle- herkes kafasına göre takılamaz. Serbestlik anlaşmaları söz konusu olduğunda dil oyunlarına kanmamak gerekir; serbestlik anlaşmaları, her anlaşma gibi kısıtlama getirir. Ne serbestlik ne de kısıtlılık mutlak olarak iyi ya da kötüdür. Serbestlik anlaşması dendiğinde öncelikle kime ne kısıtlama getirdiğine bir bakmak gerekir.

Transatlantik, “Atlantik’te karşıdan karşıya ilişkiyle ilgili” anlamına gelir. “Transatlantik Serbest Ticaret Alanı” denerek için için Atlantik’in tamamının iki tarafını bağlaması arzulansa da Atlantik’in yalnızca kuzeyiyle hem de çok kuzeyiyle sınırlıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonunda, Avrupa’nın tümü bir yandan Amerikan diğer yandan Sovyet ordusunun tam kontrolüne girmiştir. Böyle bir durumda, ordusu tam kontrolü eline geçirmiş olan devlet, o bölgede bir sömürge yönetim kurar. Amerika’nın egemenleri, bunu açık açık yapmaktansa, eski devleti dağıtıp yerine Avrupa’daki kurumları ve piyasaları ya ortak uluslararası kurumlar aracılığıyla ya da doğrudan doğruya Amerika’dakilere bağlı hale getirmeye çalıştı. Yeryüzünde mükemmel bir şey yoktur, ancak bu konuda başarılı olduklarını söylemek yanıltıcı olmaz. Bir de, savaş sonrası “komünizmle mücadele”, SSCB çözüldükten sonra “Avrupa Birliği” idealleriyle bu bağımlılık pekiştirildikçe pekiştirildi.

Hadi bunları unutalım; ABD ile AB arasındaki ticaret bir yandan olağanüstü serbesttir, diğer yandan da piyasalar birbirleriyle uyum içinde çalışır. Bunun üzerine yapılacak serbestleştirme çalışmalarının getirisi, bu uğraşta harcanacak kaynakları karşılamaz. Salt iktisadi çözümlerle astarı yüzünden pahalya geleceği açıkça ortaya çıkan TAFTA ya da

TTIP için neden ısrar edildiğini anlamak için bu gibi durumlarda ilk yapılması gerekeni yapıp kime ne kısıtlama getireceğine bakmakta yarar var.

Birey, toplumsal ve davranışsal bilimlerde etkisiz olandır. Bireyler tek tek toplumsal işleyişi ve sonuçlarını değiştiremezler. Toplum tarafından belirlenmiş kalıplar içinde yaşamak durumunda kalırlar. İdeolojik aksesuarlar kaldırıldığında fiilen bireylik insanın toplum tarafından tam kısıtlanmışlığıdır. AB bireylik hayalini gerçekleştirmede neredeyse tüm sınırlara dayanmıştır. Dolayısıyla ABD ile yapılacak bir serbestlik anlaşmasının göstermelik olanlar dışında ek kısıtlamalar getirebilmesi pek olası görünmüyor. Asıl kısıtlamalar Amerika'da yaşayanlara getirilecektir.

Ya saf saf serbest ticaretin refah artırıcı etkisine inandıklarından dolayı ya da dünyada gelişen yeni koşullarda ABD'nin işlevindeki değişikliğe uygun biçimde dönüştürülmesi için ya da başka bir nedenle ABD ve AB arasında ABD'nin içini etkileyecek yeni bir yapılanmaya gidiliyor. Tam bu sırada bir bakıyoruz; konuyla ne ilgisi olduğunu ilk önce kimsenin kestiremediği, pek büyük ya da güçlü gözükmeyen ama bağırıp çağırıp ortalığı birbirine veren yeni bir karakter sahnede beliriyor.

Türkiye, AB'nin tam üyesi olsaydı; Türkiye ne derse desin ABD ve AB arasındaki anlaşmalar yürüyüp giderdi. Türkiye AB'nin tam üyesi değil ama AB ile Gümrük Birliği içinde. Bu durumda, AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı her anlaşmada Türkiye'nin onayını alması gerekir. Türkiye'den onay alma zorunluluğu, Türkiye'nin yönetiminin AB'ye girme hayaliyle yürütülen süreçte daha da artan zaafiyetlerinden dolayı pek de bağlayıcı değildir. Şimdiye kadar Türkiye bu gibi durumlarda kaldığında ya haberi yokmuş gibiydi ya da uzun süre direnemedi.

Söylediklerimi bir daha gözden geçirirsek, ABD ve AB arasında bizi ilgilendirmeyen birşeyler oluyor. En azından kağıt üzerinde onayımızı almaları gerekiyor. Önce yetkililerimizin ağızına Türk lokumu verip yetkililerimizin ağızı lokumla oyalanırken işlerini görecekle. Bu olmuyorsa baskı yapacaklar. Fiilen yapmak istediklerini yapıp, Türkiye'nin

bir boşluğunu yakaladıklarında Türkiye itiraz edemeden resmiyete dönecekler.

Uluslararası iktisat, uluslararası finans, istatistik, ekonometri derken yıllardır Dünya'yı, Türkiye'yi, AB'yi araştırıyor, çözümlenmeleri inceliyor, çözümlenmeler, sentezler yapıyorum. Hala Türkiye-AB ilişkilerine baktığımda absürt bir tiyatro izliyormuşum hissine kapılıyorum.

Yalnızca ABD-AB arasındaki ilişkilerin gelişmesi konusunda değil, dünyadaki ekonomik gelişime bakıldığında Türkiye'den yapılabilecek bir çok şey var. Ama...

Avrupa'da rahip, koyunları süren bir çoban gibidir. Çoban koyunların arkasından elinde sopayla gider. Bizde imam -on yıldır tersine çevrilmeye çalışılsa da- önderdir. Önden gider, cemaat gittiği yolu beğenirse takip eder, beğenmezse tek başına kalır. Bu tür önderlik durumu Müslümanlara özgü de değildir; Bizans tarihine bakıldığında bu anlamda önder nitelikli ortodoks rahipleri az değildir. Önderlik konusunda Avrupa'dakilerle bu fark tüm toplumsal hareketlerde kendini hissettirir. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları önden gitmiştir; ayrılışınlar diye onca eziyet edilmesine karşın halk hala arkasındadır.

"Ama..." dedim kaldım ya. Bugünlerde Türkiye'de ekonomi konusunda karar verici olan herkes, görebildiğim kadarıyla ya -iki üç yıldır Türkiye'nin özellikle Suriye konusundaki uluslararası ilişkilerinde gördüğümüze benzer- cahil cesaretiyle şüursuzca davranıyor ya da günü kurtarmanın ve şimdiye kadar yaptıklarının sorumluluğundan kurtulmanın yollarını bulma uğraşı içinde.